

LATINSKA POVELJA BOSANSKOG KRALJA TVRTKA I. IZDANA BRAČU
GODINE 1390.

MILKO BRKOVIĆ
Zavod za povijesne
znanosti HAZU u Zadru

UDK: 949.715+949.713] "1390":930.22 Brač
Izvorni znanstveni članak

Primljeno: 1991-01-05

Latinska povelja kralja Tvrtka I. izdana god. 1390, (22. VII) Bračanima nije sačuvana u svom izvorniku (originalu), ali je nekoliko puta objavljivana. Međutim njezini se objavljeni tekstovi međusobno toliko razlikuju u pojedinim riječima da je opravdano ukazati na te razlike i prethodno donijeti jedan od tih tekstova na osnovu kojeg se može izvršiti usporedba. Iz sadržaja te isprave saznaje se da je pored niza dalmatinskih gradova god. 1390. i otok Brač potpao pod bosansku vlast. To je vrijeme obilježeno slabljenjem ugarsko - hrvatskog kraljevstva i širenjem srednjovjekovne Bosne na teritorij hrvatskog kraljevstva. Uz navedeno ova je povelja obrađena u ovom radu s diplomatskog stajališta, kao i donesene povijesne okolnosti nastanka i njezin historijski sadržaj. Na kraju rada, kao prilog, donešen je i prijevod te isprave na hrvatski jezik.

*Tekst povelje s razgraničenim diplomatskim formulama*¹

a) Nos Stephanus Tuartco, dei gratia Rascie, Bosne, Maritimequ rex b) omnibus Christi tam presentibus quam futuris presentium notitiis habituris c) salutem in eo, in quo in terris regnantium solia sunt erecta. d) Preminens regalis sublimitas divini iuris et humanae legis auctoritatibus autenticis de regum regimine et principum iacentibus non solum de ordine status regni verum etiam ex depositione civitatum et insularum proponens universum exitum reipublicae debet disponere et etiam providere bonae rei dare consulum publiceque rei dare subsidium magne virtutis nomen in eternum est sortiri, verum si laudabile sit antiquas bonas consuetudines et municipales leges conservare, a qua laude priora usitata noua debent iuris diva roborari,

1 Tekst povelje uzet je prema: Tadija S m i ċ i k l a s, *Codex diplomaticus regni Croatiae, Dalmatiae et Slavoniae*, XVII, Zagreb 1981, str. 306-309. Prijepis te povelje nalazi se u: *Codex ossia libro delle parti della Brazza*, Arhiv JAZU u Zagrebu, IV b. 46, a prepisao ju je notar Pietro V i n t i c o s dosta pograšaka. Pogotovo su imena iskrivljena. Tekst kodeksa počinje ovom ispravom. Isprava je objavljena prije Smičiklasova *Codexa* u: Andrea C i c c a r e l l i, *Oservazioni sull'isola della Braza, e sopra quella nobilita*, Venezia MDCCCII, str. 126-129; Ivan K u k u l j e v i ć - S a k c i n s k i, *Jura regni Croatiae, Dalmatiae et Slavoniae*, vol. II, Zagreb 1861, str. 495-497; Karlo K a d l e c, *Statuta i reformacije otoka Brača sa zakonima, povlasticama i listovima duždeva za bračku opčinu*, Zagreb 1926, str. 110-112.

ut fruentibus bonis legibus consuetudinibusque approbatis civitas insulaeque regnorum valeant feliciter augeri, e) ad universorum notitiam harum serie volumus pervenire, f) quod ad nostram accedentes presentiam viri nobiles Georgius Doimi, Nixa Petruli et Micatius Baloi, ambasciatores et sindici de insula Bracchie missi per predictam communitatem Bracchiae cum litteris magnifici viri domini Iohannis bani Mazuch(!), regnorum nostrorum vicarii generalis, quas eis in persona nostre maiestatis nostra auctoritate in cautella infrascriptorum concessit se ipsos totamque insulam cum omni populo et districtu ipsius insule Bracchie vice et nomine preface insule nobis et nostris heredibus de nostro corpore legitime procreatis, cum fidelitas ferentes(?), ut in eorum syndicatu constat per manum magnifici Dragotam Radini, civis Sibenici, imperiali auctoritate notarii publici, nunc vero iurati cancellarii communis Bracchie, iuraverunt corporaliter deosculando lignum dominice crucis nobis et nostris haeredibus, ut praefertur, omagium, fidelitatem perpetualiter observare recognoscentes nos pro eorum domino naturali nullumque alium dominum recipere nec habere perpetuis temporibus preter nos et nostros haeredes submittentes se ipsorumque filios, successores et posteros totamque insulam cum omni populo ipsius et toto eius districtu sub dominio, tutione ac protectione nostre maiestatis perpetuis temporibus, ut constat per ipsorum duo privilegia, unius tenoris confecta, alterum idiomate literari alterum idiomate Slavico cum autentico ipsorum sigillo pendenti ipsius communis consueto. Qui quidem ambasciatores et sindici praefate insule nos atentius g) rogaverunt, ut omnia privilegia libertates et gratias eorum olim ab illustrissimis regibus Ungarie ipsius colatas, presertim a felicis recordationis domino Ludovico, rege praefati Ungarie, fratre nostro dilecto, pro eis eorumque heredibus nostro privilegio dignaremur confirmare eisque permittere uti gratiis, libertatibus, statutis, reformationibus et consuetudinibus ipsorum sicut tempore praefati regis domini Ludovici usi fuerunt. h) Nosque attendentes fidem et legalitatem praedictae communitatis habitoque consilio baronum nostrorum matura deliberatione considerantes utilitatem, profectum et statum bonum totius regni nostri ex bono regimine, pro quo deo auxiliante continuo laboramus prosequi et nancisci fidelitatibus praedictae communitatis Bracchie recensentis(!), ut ipsi de virtute boni pressidentis in pacis tranquillitate quiescant, ut in facultatibus abunde gratulentur volentes, ut ipsa communitas nostra Bracchie regalibus munitionibus exaltata in dictis privilegiis et gratiis confirmetur propositis petitionibus ipsorum syndicorum et ambasciatorum predictorum ex parte totius communis iam dicte insule Bracchie plenum mandatum habentium favorabiliter exauditi omnia et singula privilegia, libertates et gratias certasque litteras emanatas in favorem dicte insule statuta, reformationes et consuetudines ipsius communitatis Bracchie per ipsorum regum Ungarie, datas, presertim per inclitum dominum regem Ludo-

vicum, datas mediante iuramento manu tactis sancrosanctis evangeliiis, acceptamus, ratificamus et approbamus regia nostra auctoritate pro eisdem fidelibus nostris communis Bracchie ipsis eorumque heredibus successoribus et posteritatibus universis perpetue confirmamus, ratificamus et approbamus inviolabiliterque observari, cameram vero salis et trigesime pro nostra maiestate reservantes nullum aliud dacium ipsis inferentes, nisi illud quod tempore prefacti regis Ludovici fuerit usitatum et quod sal nostre camere in predicta insula vendatur eo pretio, quo venditur in aliis cameris nostrae Dalmatie. Insuper addimus et concedimus ipsis fidelibus communitatis Bracchie maiorem ipsorum consolationem de nostra gratia speciali, quatenus eadem communitas possit libere eligere in comitem sibi unum ex nostris fidelibus cum confirmatione tam nostre maiestatis volentes et omnem gratiam per maiestatem nostram ipsis collatam nullo modo infringere et perpetuo firmam et ratam habere et tenore promittentes ipsos ipsorumque universitatem in bona pace et quite tenere et tueri contra homines omnes pervolentes ipsos opprimere viriliter et potenter iuxta posse nostrum. i) In quorum omnium et rei memoriam firmitatemque perpetuam presentes concessimus graciosas litteras nostra privilegiatas pendentis et autentici sigilli nostri dupplicis munimine roboratas. j) Datum in aula nostra regali Sotesche per manus Tomae de Lusach aule praefacte cancelarii, dilecti et fidelis, presentibus magnifici et egregiis viris dominis comitorum(!) de Bissa comite Stipoce Horvatini, comite Paulo Radini, Triphone de Cattaro aule nostre prothoues-tiario, Vulatcense vojvoda de Vsora, comite Priboe Masnovich, Guiparco Bilavo Sankovich et Sladichio Masnovich nostro pincerna, nostris fidelibus et dilectis sub anno domini 1390, indictione 13, XXII die mensis iulii.

- a) intitulacija, b) inskripcija, c) salutacija, d) arenga, e) promulgacija, f) naracija, g) peticija, h) dispozicija, i) koroboracija, j) datacija sa svjedocima.

Razlike u transkripciji teksta povelje

Povelja kralja Tvrtka I. izdana god. 1390. (22. VII) Bračanima nekoliko je puta objavljivana. Međutim tekstovi se toliko razlikuju da ju se može svrstati među najnetočnije objavljene bosansko - humske latinske isprave. Ta povelja nije sačuvana u originalu, već u prijepisu, što stvara poteškoće oko točne transkripcije njezina teksta. Iz do sada objavljena njezinog teksta dade se zaključiti da su je objavljivači objavljivali ili iz originala ili iz prijepisa sačuvanog u navedenom bračkom *Codexu*.² Stoga su i prisutne tolike razlike među objavljenim tekstovima. Najviše razlika nalazi se između teksta objavljenog kod Ciccarellija³ i Smičiklasovog *Codexa*.⁴ Nećemo ulaziti u različito pisanje

2 *Codex ossia libro delle parti della Brazza.*

pojedinih riječi ukoliko ne mijenjaju smisao u ispravi već ćemo upozoriti i donijeti samo one koje mijenjaju smisao teksta u ispravi.

Ciccarelli u desetom retku ima izraz "et diversum" a Smičiklasov *Codex* "universum". Ciccarellijev glagol "censerentur" u 14-15. retku Smičiklasov *Codex* zamjenjuje s glagolom "conservare". U 15-16. retku Ciccarelli ima "nova jurisdictione roborare" a Smičiklasov *Codex* prošireno "noua debent iuris diva roborari". Ciccarellijevu riječ "Civitates" Smičiklasov *Codex* zamjenjuje sa sasvim drugim padežom (civitas). Skoro sva vlastita imena osoba i mjesta različito su transkribirana kod ova dva objavljivača, a prema njima i kod drugih, međutim, smisao se ne mijenja. Tako npr. Ciccarelli u 24. retku piše "Jonas", a Smičiklasov *Codex* "Iohannis". Zna se da se radi o istoj osobi, samo što se za Ciccarellijevo vrijeme za latinskom ime "Iohannes" upotrebljavao oblik "Jona" ili "Jonas". Umjesto Ciccarellijeve riječi "infrascripta" u 26. retku Smičiklasov *Codex* ima "infrascriptorum". Ciccarelli u 30-31. retku ima "fidelitate offerentes" a Smičiklasov *Codex* "fidelitas ferentes(?)". Ciccarelli u 33. retku donosi izraz "et vere" a Smičiklasov *Codex* "nunc vero". Ciccarelli u 34. retku ima riječ "Communitatis" a Smičiklasov *Codex* "communis". Ciccarelli u 36-37. retku ima izraz "et praeferre" kojega Smičiklasov *Codex* zamjenjuje s "ut praefertur". U 38-39. retku Ciccarelli ima "recepisse", a Smičiklasov *Codex* "recipere". U retku 40-41. Ciccarelli ima "et committentes" a Smičiklasov *Codex* "submitentes". Ciccarelli u 43. retku ispušta riječ "dominio" pa umjesto "sub dominio, tuitione" ima samo "sub tuitione". Isto tako u 44-45. retku ima samo "ipsorum Privilegia" umjesto "ipsorum duo privileggia". Ali u 46. retku ima riječ "vero" koju Smičiklasov *Codex* nema. U cijelom tekstu povelje Ciccarelli često piše riječ "communitas" dok Smičiklasov *Codex* "communa". Smičiklasov *Codex* donosi riječi "eorum" i "Ungarie" koje Ciccarelli u svome 51. retku ispušta. Isto tako u 52-53 retku Ciccarelli ispušta riječ "prefacti" a u 53-54. ima "quod" umjesto "pro" kao kod Smičiklasovog *Codexa*. U 65. retku Ciccarelli ispušta riječ "recenscentis" koju Smičiklasov *Codex* donosi. U sljedećem retku Ciccarelli ima "et" a Smičiklasov *Codex* "ut". U 66-67. retku Ciccarelli ima "abundet, et" a Smičiklasov *Codex* samo "abunde". U 68. retku Ciccarelli ima "intentionibus" a Smičiklasov *Codex* umjesto te riječi ima "munitionibus". U 84-85. retku Ciccarelli ima glagol "promittimus" koji Smičiklasov *Codex* ispušta, a u 91-92. ispušta "concedimus" koji Smičiklasov *Codex* donosi. U 93. retku Ciccarelli ima "ut eodem" a Smičiklasov *Codex* "eandem". U 96. retku Ciccarelli ima "etiam" a Smičiklasov *Codex* "et", dok u 97-98. retku Ciccarelli ima "sed" a Smičiklasov *Codex* "et". U 98-99. retku Ciccarelli ispušta "et tenere"

3 Andrea C i c c a r e l l i, *Osservazioni sull' isola della Brazza*, str. 126-129.

4 Tadija S m i č i k l a s, *Codex diplomaticus regni Croatiae, Dalmatiae et Slavoniae*, XVII, str. 306-309.

koje Smičiklasov *Codex* donosi. U 100-101. retku Ciccarelli ima riječ "defendere" i "homines" koje Smičiklasov *Codex* ispušta. U 103-104. retku Ciccarelli ima "concessionones, et" a Smičiklasov *Codex* "concessimus". U 105-106. retku Ciccarelli donosi dio rečenice koja glasi "nostri duplici munimine" a Smičiklasov *Codex* "nostri duplicis munimine roboratas". U 107-108. retku Ciccarelli riječ "Sotesche" piše kao "Gotestrae". U 108. retku Ciccarelli ima "V. Cancellarii", što bi trebalo značiti "vice", dok Smičiklasov *Codex* to ispušta. I na kraju isprave u 112-114. retku Ciccarelli donosi ovakav dio rečenice: "Protovestiario, Vuladone Vojvoda, Uhoja Comite, Pribeo Masnorch Bubbano, Biliaco Sencovich, et Sladiuhio Masnovich" a Smičiklasov *Codex*: "protohouestiario, Vulatcense voivoda de Vsora, comite Priboe Masnovich, Giuparco Bilavo Sankovich et Sladichio Masnovich".

*Diplomatičke formule povelje*⁵

Donesena povelja bosanskog kralja Tvrtka I. Bračanima iz god. 1390. (22. VII) veoma je bogata diplomatskim formulama. Ona sadrži intitulaciju s devocijom, inskripciju, salutaciju, arengu, promulgaciju, naraciju, peticiju, poziciju, koroboraciju, dataciju i svjedoke.

Intitulacija sadrži oba kraljeva imena i zemlje kojima on upravlja (Rašku, Bosnu i Primorje). Ne sadrži novoosvojene dalmatinske gradove i otoke, iako se može naći u ispravama iz te godine da se Tvrtko I. naziva i "rex Dalmatie et Croatiae".⁶ Međutim on se nije nikad krunio za to kraljevstvo, niti je ikada sam sebe nazivao.

U intitulaciju ove povelje uključena je *devocija* ili *devociona formula* (dei gratia).

Inskripcija ove Tvrtkove povelje ne odnosi se izravno na destinatara isprave, odnosno ona ima opći oblik a to nije točna adresa na koju je upravljena isprava. Tek se iz naracije saznaje da je isprava upućena Bračanima.

Salutacija je izražena biblijsko - teološkom mišlju, to jest pozdravom "u onome na kome su utemeljena prijestolja zemaljskih kraljeva". To je jedna od kršćanskih salutacija u srednjovjekovnim ispravama.

Arenga kao diplomatska formula ove povelje sadrži pravnu, biblijsko - teološku i moralnu misao. U njoj kralj Tvrtko opetuje za svoje vrijeme moralne norme ophođenja sa svojim podanicima. Stoga on veli da je kraljevsko dostojanstvo uzvišeno nad drugim vlastima, ali je ta uzvišenost utemeljena na božanskom i na ljudskom pravu koja govore o upravljanju kraljeva i vladara.

5 Diplomatičke formule navedene povelje obrađivane su prema priloženom tekstu isprave.
6 Šime Ij u b i ć, *Listine o odnošajih između Južnoga Slavenstva i Mletačke Republike*, IV, Zagreb 1874, str. 283-284.

Zato je kralj ili vladar dužan ne samo održavati red u kraljevstvu, nego prema izvještajima svojih podanika, u našem slučaju gradova i otoka, treba se brinuti za sveopći napredak cijele države, kako bi stekao naslov slavnog kralja. Preporuča čuvanje starih dobrih običaja i gradskih zakona koje treba dopuniti novim vrijednostima, da bi gradovi i otoci dotičnog kraljevstva po tim dobrim običajima i zakonima mogli sretno napredovati.

Promulgacija u ovoj ispravi ukratko publicira ono što slijedi u naraciji i dispoziciji. U njoj se isprava naziva "notitiam harum serie".

Naracija je dosta opširna u ovoj povelji, a donosi podatke i okolnosti koje su prethodile nastanku isprave. U njoj se govori kako su brački zastupnici i poslanici plemići Juraj Dujmov, Nikša Petrulov i Mikac Balov došli pred bosanskog kralja Tvrtka (I.) s preporukom (pismom) mačvanskog bana Ivana (Horvata), koji je u to vrijeme Tvrtkov opći namjesnik za Hrvatsko kraljevstvo, i molili kralja da bračku općinu (ljuje i čitav otok Brač) primi pod svoju vlast, obećavajući svoju vjernost kralju i njegovim nasljednicima. Potvrda o istinitosti i dobroj namjeri bračkih poslanika i opunomoćenika sadržana je u ovlaštenju koje je napisao Dragota Radinov, šibenski građanin, po kraljevskoj ovlasti javni bilježnik a sada zaprisegnuti kancelar bračke općine. Brački su se poslanici i opunomoćenici javno zakleli nad križem da će biti vjerni i odani kralju Tvrtku i njegovim nasljednicima, da neće drugog vladara priznavati i što je već gore rečeno, da predaju općinu Brač u bosansku vlast. Nakon toga Tvrtko im izda povelju na dva jezika (latinski i slavenski) čiji se sadržaj može vidjeti u dispoziciji te donesene isprave.

Peticija te Tvrtkove povelje Bračanima također sadrži nekoliko izvornih podataka za onodobna zbivanja. Naime Bračani mole kralja Tvrtka da im potvrdi povlastice, slobostine, statute, nove odredbe i običaje koje su imali u vrijeme ugarsko - hrvatskih kraljeva, osobito kralja Ludovika (I.) kojega Tvrtko naziva "naš ljubljani brat sretne uspomene gospodin Ludovik". Tom se izjavom vidi da kralj Tvrtko I. ne priznaje nikoga na ugarsko - hrvatskom prijestolju nakon Ludovika I., točnije rečeno na hrvatskom kraljevskom prijestolju za kojim je i sam težio nakon krunjenja za bosanskog i raškog kralja.

Dispozicija te Tvrtkove povelje sadrži najvažniji dio isprave. Njome se izražava volja kralja Tvrtka da, nakon savjetovanja sa svojim velikašima, u pogledu primanja općine Brač u svoju vlast prizna povlastice koje su Bračani tražili za svoju komunu. Detaljnije o sadržaju dispozicije bit će govora u historijskom sadržaju dotične povelje. Dispozicija je i u ovoj povelji bit isprave.

Koroboracija u ovoj povelji dolazi odmah poslije dispozicije. Njome bosanski kralj najavljuje sredstvo kojim pravnom činu osigurava pravni učinak. To sredstvo je "pendentis et autentici sigilli nostri dupplicis", popraćeno kratkom izjavom da je isprava napisana.

Datacija se te isprave sastoji od mjesta (kraljevski dvor u Sutjesci), godine Gospodnje (1390), indikcije (13) koja odgovara dotičnoj godini, dana (22., prema nekim 23) i mjeseca (srpanj). Godina je uzeta prema stilus *incarnationis* ili *annuntiationis*.

Svjedoci. Prije svjedoka navodi se notar isprave, u osobi Tome Lužca, poznatog Tvrtkova pisara latinskih i ćirilskih isprava. U donesenoj povelji obnaša titulu dvorskog kancelara u Sutjesci. Među svjedocima su poznate bosansko - humske velmože s kojima se Tvrtko savjetovao o preuzimanju Brača pod svoju vlast, kako sam navodi u naraciji donesene povelje.

Povijesne okolnosti nastanka i historijski sadržaj povelje

Nakon što je bosanski kralj Tvrtko I. (1353-1377. ban, 1377-1391. kralj) izdao svoje povelje Klisu,⁷ Splitu,⁸ Trogiru⁹ i Šibeniku,¹⁰ odnosno nakon njihove predaje u bosansku vlast, predadoše se i otoci Brač, Hvar i Korčula.

Predstavnici Brača su imali punomoć od svoje općine da mogu predati otok u vlast bosanskog vladara Tvrtka I. Sa sobom su nosili pismo Tvrtkova namjesnika za osvojeni dio hrvatskog kraljevstva, bana Ivaniša Horvata. To je pismo bilo jamstvo Bračanima da će im kralj Tvrtko potvrditi njihove povlastice koje su imali za njegovih prethodnika ugarsko - hrvatskih kraljeva, osobito kralja Ludovika I. kojeg Tvrtko izričito navodi. Brački su opunomoćenci imali ovlaštenje za predaju Brača bosanskoj vlasti napisano rukom javnog bilježnika. Uz to su se zakleli na križ da će biti vjerni kralju Tvrtku i njegovim nasljednicima, da neće tražiti drugog vladara, da podlažu sebe i svoje sinove, nasljednike i potomke, kao i čitav otok sa svim njegovim pukom i čitavim njegovim područjem pod vlast, okrilje i zaštitu bosanskog vladara. Za sve obećano Bračani prilažu i dvije povelje istog sadržaja, od kojih je jedna pisana književnim (latinskim) a druga slavenskim (hrvatskim) jezikom, uz viseći pečat bračke općine. Predavši Brač u Tvrtkovu vlast brački su poslanici zamolili kralja da njima i njihovim baštinicima potvrdi sve njihove statute, odredbe, povelje, povlastice, slobostine i olakšice koje su im nekoć podijelili ugarsko - hrvatski kraljevi a napose "sretne uspomene" kralj Ludovik I. Posavjetovavši

-
- 7 Tadija S m i ċ i k l a s, *Codex diplomaticus regni Croatiae, Dalmatiae et Slavoniae*, XVII, str. 73-74.
  - 8 Šime L j u b i ć, *Listine o odnošajib između Južnoga Slavenstva i Mletačke Republike*, IV, str. 96-97.
  - 9 Arhiv Jazu u Zagrebu, *Lucius*, XX-12, sv. VII, fol. 113. (Prijepis don Mate H a i l a i dr. Marina B e g a pod nadzorom Mihe B a r a d e iz Luciusove ostavštine u *Kaptolskom arhivu u Splitu* - ormar B)
  - 10 Tadija S m i ċ i k l a s, *Codex diplomaticus regni Croatiae Dalmatiae et Slavoniae*, XVII, str. 297-299.

se sa svojim velmožama i razborito promotrivši stvar a imajući u vidu korist, napredak i blagostanje za cijelo svoje kraljevstvo, kralj Tvrtko potvrdi sve što su tražili Bračani, obećavši im uzdizanje njihove komune, miran i spokojan život pod njegovom vlašću.

Međutim *Komoru soli* i *tridesetnicu* Tvrtko pridržaje sebi i na Braču kao što je to učinio i u drugim osvojenim dalmatinskim gradovima. Nikakve nove dadžbine nije nametnuo osim onih koje su već postojale za vrijeme kralja Ludovika I. Za bračku sol određuje se prodaja po onoj cijeni po kojoj se prodaje sol i u drugim komorama "njegovne" Dalmacije.

Bračka općina uspijeva po ovoj povelji dobiti od kralja Tvrtka i poseban privilegij, koji se u poveljama drugim dalmatinskim gradovima ne navodi, a taj je da Bračani mogu sami birati svoga *kneza* iz redova kraljevskih podanika kojega im potvrđuje bosanski kralj.

Spomenuti ban u povelji *Jonas Macuae* je ban Ivan Horvat kojega je kralj Tvrtko imenovao banom i namjesnikom novostečenih dijelova hrvatskog kraljevstva i općim namjesnikom kraljevstava bosanske krune. U povelji ga njegovi suvremenici, Sigismundove pristaše, nazivaju *Jonas* a ne *Jobannes* analogno proroku Joni. "Jonas" na hebrejskom znači "golub". Ban Ivan Horvat je naime poslije pomirenja s kraljicom Marijom i Sigismundom tobože bio poslan da pozove i druge odmetnike na pokornost dvoru. Međutim on je postupio obratno i zato je nakon pada u Sigismundovo zarobljeništvo kod Dobra u Bosni god. 1394. bio odveden u Pečuh gdje je strahovito kažnjen - raščetvoren. *Banus Macuae* je titula koju je donio sobom iz ugarsko - hrvatskog kraljevstva, odnosno iz Mačve gdje je bio banom od god. 1375. do 1381. te nakon druge pobune poražen od Sigismundovih pristaša i odakle je pobjegao na Tvrtkovu stranu.

Iz ove povelje također doznajemo za ime zaprisegnutog notara bračke komune. To je Šibenčanin Dragota Radinov koji je po carskoj ovlasti bio javni bilježnik.

Također se u ovoj povelji navodi književni (latinski) i slavenski (hrvatski) jezik kojima su pisane dvije povelje istog sadržaja koje su pak brački poslanici donijeli pred kralja Tvrtka, na osnovu kojih se otok Brač predaje u vlast bosanskog vladara. Iz toga proizlazi da su Bračani došli u Sutjesku već s napisanim i bračkim pečatom potvrđenim dvama primjercima povelje koju je kralj Tvrtko trebao potvrditi, odnosno datirati i staviti svoj pečat. Ta je dakle Tvrtkova povelja bila napisana unaprijed i preko Tvrtkovih zastupnika u Dalmaciji dostavljena bračkoj općini na uvid. Bračani su se složili s njezinim sadržajem i otpremili svoje poslanstvo u Sutjesku koje je i službeno izjavilo da se slaže sa sadržajem povelje, zamolilo njezinu potvrdu izručivši bračku

općinu u bosansku vlast. *Actum* ove Tvrtkove povelje ne odgovara dakle i *datumu* njezina izdavanja.

PRILOG

Prijevod latinske povelje bosanskog kralja Tvrtka I. izdane god. 1390. (22. VII) Bračanima (prev. I. Gavran)

Mi, Stjepan Tvrtko, milošću Božjom kralj Raške, Bosne i Primorja, svim Kristovim vjernicima, kako sadašnjim tako i budućim koji će vidjeti ovu ispravu, (šaljemo) pozdrav u onome na kome se temelje prijestolja zemaljskih kraljeva. Kraljevsko je dostojanstvo uzvišeno iznad drugih. Na temelju božanskog prava i prema istinskim poznavacima ljudskih zakona o upravljanju kraljeva i vladara, (vladar) treba ne samo održavati red u kraljevstvu nego prema izvještajima gradova i otoka valja se brinuti za opći napredak države, poduzimati mjere oko blagostanja i potpomagati javnu korist, čime će zauvijek steći slavno ime. Ali, ako je pohvalno čuvati stare dobre običaje i gradske zakone, jednako je tako pohvalno ranije običaje ojačati novim jamstvom, da bi grad i otoci kraljevstva, služeći se dobrim zakonima i odobrenim običajima, mogli sretno napredovati. Ovom ispravom ozbiljno želimo sve obavijestiti da su pred nas došli plemeniti muževi Juraj Dujmov, Nikša Petrulov i Mikac Balov, poslanici i zastupnici otoka Brača, koje je spomenuta bračka komuna poslala s pismom velmožnog muža gospodina Ivana, bana Mačve, općeg namjesnika naših kraljevstava. Tu je ispravu on, kao predstavnik našeg veličanstva i po našem ovlaštenju, njima uručio kao jamstvo onoga što je niže napisno. Oni (predaju) sebe i čitav otok Brač sa svim pukom (grada) i područja toga otoka Brača, ispred spomenutog otoka i u njegovi ime, nama i našim baštinicima, zakonito rođenim od našeg tijela, i obećavaju nam iskazivati vjernost. To se vidi iz njihovog ovlaštenja, napisanog rukom velmožnog Dragote Radinova, šibenskog gradanina, po kraljevskoj ovlasti javnog bilježnika a sada zaprisegnutog kancelara bračke općine. Oni su se tjelesno zakleli, ljubeći drvo gospodnjeg križa, da će nama i našim baštinicima i nasljednicima, kao što je gore rečeno, trajno iskazivati čast, biti nam vjerni i priznavati nas za svoga naravnog gospodara, da nikad neće prihvatiti niti imati nikog osim nas i naših baštinika (za gospodara), da podlažu sebe i svoje sinove, nasljednike i potomke i čitav otok sa svim njegovim pukom i čitavim njegovim područjem pod vlast, okrilje i zaštitu našeg veličanstva za vječna vremena. To je očito iz dviju njihovih povelja istog sadržaja, od kojih je jedna sastavljena književnim a druga slavenskim jezikom, s visećim pravim, običajnim, pečatom te komune. Ovi su nas poslanici i zastupnici spomenutog otoka usrdno zamolili da se udostojimo njima i njihovim baštinicima potvrditi sve njihove povlastice, slobostine i olakšice, koje su im nekoć podijelili prejasni ugarski kraljevi a napose naš ljubljani brat sretne uspomene gospodin Ludovik, kralj rečenog ugarskog

kraljevstva. Molili su nas da im dopustimo služiti se njihovim olakšicama, sloboštinama, statutima, novim odredbama i običajima kako su to običavali činiti u vrijeme navedenog kralja gospodina Ludovika. Mi smo se osvrnuli na vjernost i ispravnost spomenute komune, posavjetovali se s našim velmožama i razborito promislili pa smo - imajući u vidu korist, napredak i blagostanje čitavog našeg kraljevstva, što sve nastaje od dobrog upravljanja (a mi se trajno trudimo da ga, s Božjom pomoći, ostvarimo i u djelo provedemo) - odlučili (ovo što slijedi). Držeći na pameti vjernost navedene bračke komune, hoćemo da, djelovanjem dobra predstojnika, žive u miru i spokojstvu, da obilno uživaju u svojim ovlaštenjima, da se (tako) ova naša bračka komuna kraljevskom zaštitom uzdigne i u svojim povlasticama i olakšicama potvrdi. Molbe koje su iznijeli njihovi zastupnici i poslanici, punomoću i ispred čitave komune spomenutog otoka Brača, mi smo milostivo uslišili pa sve povlastice, slobostine, olakšice i druge isprave, izdate u prilog spomenutog otoka, statute, nove odredbe i običaje te bračke komune, koje su im dali njihovi ugarski kraljevi a osobito slavni gospodin kralj Ludovik, odobravamo našom kraljevskom vlašću. (To dajemo vjernim (podanicima) naše bračke komune i svim njihovim baštinicima, nasljednicima i potomcima (i hoćemo) da se to nepovredivo održava. A komoru soli i trideseticu pridržavamo za naše veličanstvo, ne namećemo im nikakvu drugu dažbinu osim one koju su običavali davati u vrijeme spomenutog kralja Ludovika. Neka se sol naše komore na navedenom otoku prodaje po onoj cijeni po kojoj se prodaje u drugim komorama naše Dalmacije. Povrh toga dajemo i podjeljujemo tim vjernim (podanicima) bračke komune, na njihovu veću utjehu a našom posebnom milošću, da ta komuna može sebi slobodno izabrati kao kneza jednog od naših vjernih (podanika) uz potrebu našeg veličanstva. Želimo da se sva milost koju je naše veličanstvo njima podijelilo ni na koji način ne krnji i da trajno bude čvrsta i priznata. Obećajemo da ćemo njih i njihovu zajednicu držati u dobru miru u spokojstvu, postojano i moćno - prema svojoj mogućnosti - štiti ih protiv svih ljudi koji ih hoće ugnjetavati. Na spomen svega toga i na trajnu potvrdu ove stvari izdali smo milostivo ovu našu ispravu s povlasticama, potkrijepili je i zaštitili našim dvostrukim istinskim visećim pečatom. Dato u našem dvoru u Sutjesci, rukom ljubljenog i vjernog Tome iz Lušca, kancelara rečenog dvora, u prisutnosti i odličnih muževa gospode knezova od Bise (Bosne?), kneza Stipoje Hrvatina, kneza Pavla Radinova, Tripuna iz Kotra, protovestijara našeg dvora, Vlatka, vojvode usorskoga, kneza Priboja Masnovića, Gašpara Bilavića, Sankovića i Sladića Masnovića, našeg peharnika, naših vjernih i ljubljenih. Godine Gospodnje 1390, indikcije 13, 22. (dana) mjeseca srpnja.

**Milko B r k o v i ć: LATIN CHARTER OF BOSNIAN KING TVRTKO I GIVEN
TO THE ISLAND OF BRAČ IN 1390**

S u m m a r y

The original Latin charter issued by king Tvrtko I to the inhabitants of the island of Brač in 1380 (July 22) has not been preserved although it has been published several times. However, the published texts of the charter differ among themselves in some words. That is why there is a good reason for pointing out some differences basing the comparison on one of those texts. The contents of that document show that the island of Brač as well as a great number of Dalmatian towns came under Bosnian rule in 1390. That time was marked by the weakening of Hungaro-Croatian kingdom and expanding of mediaeval Bosnia over the territory of Croatian part of kingdom. In this work the charter, the historical circumstances of its occurrence and its historical contents are elaborated from diplomatic point of view. Croatian translation of that document is enclosed at the end of the work.

(transl. by H. Peričić Jakovljević)